

Afvoerkosten van mest voor de intensieve veehouderij

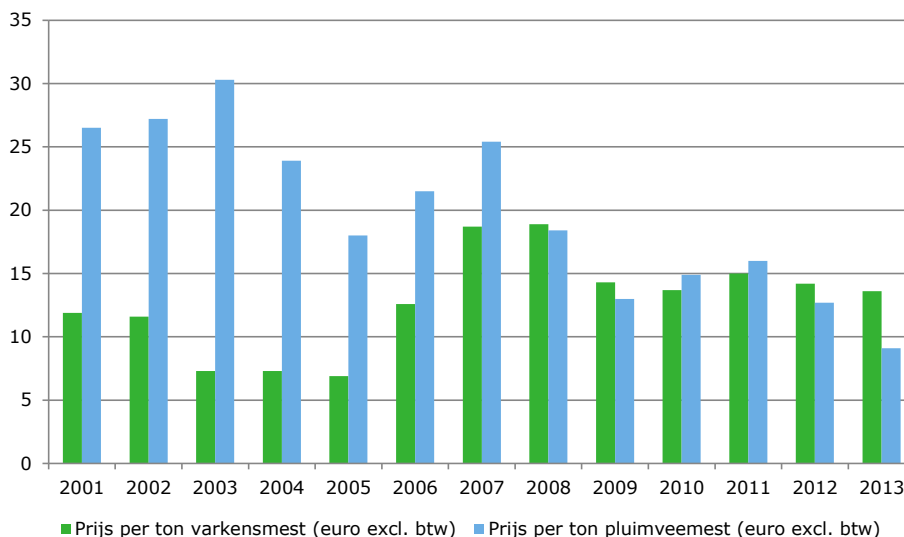
Een terugblik

Arjan Wisman

De afschaffing van de melkquotering in 2015 leidt tot een grotere concurrentie op de Nederlandse mestmarkt. Hoewel de precieze invulling van de melkveewet nog niet bekend is, kan worden aangenomen dat de mestafzetkosten van de veehouderij erdoor zullen stijgen.¹ De varkenshouderij is hiervoor veel gevoeliger dan de pluimveehouderij. Dit artikel blikt terug op de ontwikkeling van de mestafzetkosten in deze sectoren. Op pluimveebedrijven zijn de betaalde mestkosten sinds de top in 2007 gedaald naar gemiddeld circa 9.000 euro per bedrijf in 2013. Op varkensbedrijven zijn de kosten echter opgelopen tot gemiddeld 31.000 euro per bedrijf in 2013.

Op varkensbedrijven zijn de betaalde mestkosten fors hoger geworden, vooral door hogere afzetprijzen. Daarnaast heeft ook de voortgaande schaalvergroting gevolgen voor de productie en het overschot van varkensmest per bedrijf. De totale mestkosten zijn tussen 2001 en 2013 bijna verdubbeld tot gemiddeld 31.000 euro per varkensbedrijf (figuur 1). Op pluimveebedrijven bedragen de betaalde mestkosten in 2013 gemiddeld 9.000 euro per bedrijf. Dat is de helft lager dan de top van 18.000 euro in 2007. De gemiddelde afzetkosten van pluimveemest waren 14.000 euro per bedrijf in de periode 2001-2013.

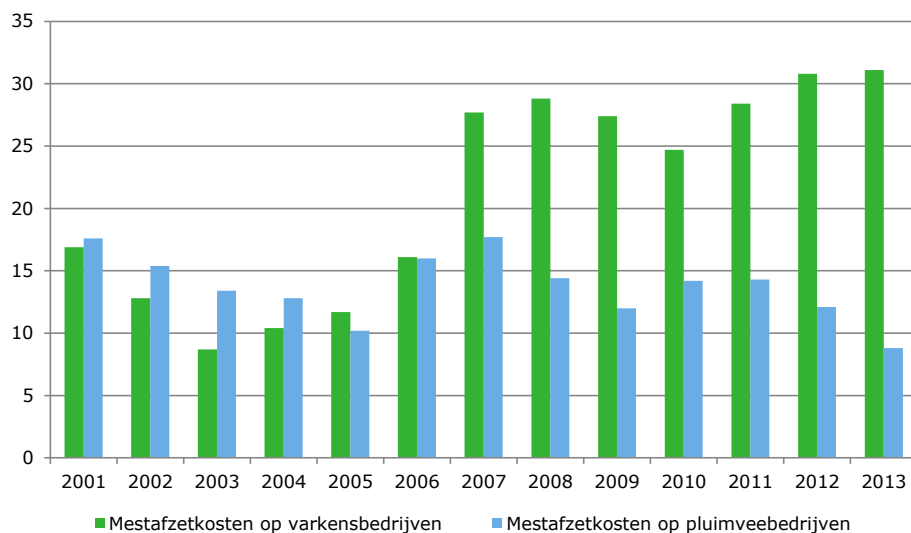
Figuur 1. Afzetprijzen van varkens- en pluimveemest (euro per ton exclusief btw), 2001-2013

Bron: Bedrijveninformatienet LEI

¹ Tanja de Koeijer, Pieter Willem Blokland, John Helming en Harry Luesink (2014). Ex ante evaluatie wetsvoorstel verantwoorde groei melkveehouderij

Sterke schommelingen afzetprijzen per ton

De afzetprijzen van mest vertonen grote schommelingen door vraag en aanbod. De omvang van de varkens- en pluimveestapel en de gebruiksruimte bepalen de productie en het bedrijfsoverschot van varkens- en pluimveemest. De vraag naar mest is vooral in het voorjaar groot wanneer akkerbouwers behoefte hebben aan organische mest voor het zaaiklaar maken van de akkers. Als in de periode van uitrijden de weersomstandigheden ongunstig zijn, dan vertaalt zich dat direct in minder vraag naar dierlijke mest en hogere afzetprijzen. De mest moet daardoor langer in de mestkelders blijven of door distributeurs naar tijdelijke mestopslagen worden vervoerd.

Figuur 2. Betaalde mestkosten per varkens- en pluimveebedrijf (euro exclusief btw), 2001-2013

Bron: Bedrijveninformatienet LEI

De afzetprijs van varkensmest zakte van 12 euro per ton in 2001 naar 7 euro per ton in 2003-2005. De afzet van varkensmest werd daarna moeilijker omdat, door strengere wettelijke normen vanaf 2006, meer rundveebedrijven dierlijke mest moesten afvoeren. In 2009 daalde de afzetprijs van varkensmest door de flink gestegen export van varkensmest naar Duitsland. Ook verminderde de concurrentie van pluimveemest op de binnenlandse markt omdat pluimveemest vanaf 2007 vrijwel geheel wordt geëxporteerd of verwerkt in de DEP-centrale (BMC-Moerdijk). Eind 2010 heeft een aantal Duitse deelstaten de import van gehygiëniseerde mest tegengehouden door extra voorwaarden te stellen boven op de EU-regels. Hierdoor kwam de export van varkensmest in 2010 fors lager uit en liepen de afzetprijzen van varkensmest over lange afstand weer op. In 2011 werden de extra Duitse regels door de EU ongeldig verklaard, waardoor de export naar Duitsland weer steeg. Gemiddeld werd in 2013 bijna 14 euro per ton varkensmest betaald, iets meer dan het langjarig gemiddelde.

Bij pluimveemest is de export naar Duitsland en sinds 2008 de verbranding van mest door de DEP-centrale sterk bepalend voor de afzet en prijsontwikkeling. In Moerdijk wordt circa een derde van de pluimveemestproductie verbrand. De daling van de afzetprijzen van pluimveemest is vooral te danken aan de concurrentie tussen de DEP-centrale en de export van vaste pluimveemest naar Duitsland en Frankrijk.² Ook België had meer behoefte aan pluimveemest voor compostering van koek van gescheiden varkensmest. Voor een goed composteringproces is circa twee derde pluimveemest nodig om het product vervolgens te kunnen exporteren naar Frankrijk.

² Koeijer, T.J. de, H.H. Luesink & C.H.G. Daatselaar (2012). Synthese monitoring mestmarkt 2006-2011, zie ook www.monitoringmestmarkt.nl

Tot 2008 waren de afzetprijzen van pluimveemest aanzienlijk hoger dan van varkensmest. In de jaren 2001-2003 lagen de prijzen tussen 25 en 30 euro per ton pluimveemest, bijna het drievoudige van de varkensmestprijzen. Daarna is het verschil steeds kleiner geworden, waarbij de afzetprijs van varkensmest soms zelfs iets hoger was dan die van pluimveemest. De betaalde prijs van pluimveemest daalde van 25 euro per ton in 2007 naar gemiddeld 9 euro per ton in 2013. Dat is ruim de helft lager dan het langjarig gemiddelde van 2001-2013.

Mestafzetkosten van varkensbedrijven zijn opgelopen

In de periode 2001-2005 betaalden de varkensbedrijven gemiddeld 12.000 euro per bedrijf voor de afvoer van varkensmest (tabel 1). Na de verandering van het mestbeleid in 2006 zijn de betaalde mestkosten flink gestegen naar gemiddeld 25.000 euro per varkensbedrijf in de jaren 2006-2010. Daarna zijn de mestkosten verder gestegen naar ruim 30.000 euro in 2011-2013. Die stijging werd eerst veroorzaakt door hogere afzetprijzen en later door een toename van de mestafvoer bij een lichte daling van de afzetprijzen per ton. De hoeveelheid afgevoerde varkensmest per bedrijf is in 2013 ruim 60% hoger dan in 2001 door de voortgaande schaalvergroting en aanscherping van de gebruiksnormen. Dankzij hogere droge stofgehalten van de mest en lagere excreties van stikstof en fosfaat per aanwezig varken is de hoeveelheid afgevoerde mest per bedrijf minder gestegen dan de gemiddelde bedrijfsomvang. In 2013 beslaan de betaalde mestafzetkosten van varkensbedrijven 3,7% van de totale bedrijfskosten.

Tabel 1. Betaalde mestkosten op varkens- en pluimveebedrijven*)

	Varkensbedrijven				Pluimveebedrijven			
	gem. 2001-2005	gem. 2006-2010	gem. 2011-2013	gem. 2001-2013	gem. 2001-2005	gem. 2006-2010	gem. 2011-2013	gem. 2001-2013
Aantal bedrijven	5.580	4.680	3.900	4.850	1.370	1.240	1.120	1.260
Aantal zeugen per bedrijf	159	189	231	187				
Aantal vleesvarkens per bedrijf	750	1.020	1.350	990				
Aantal leghennen per bedrijf					17.700	23.000	27.700	22.100
Aantal vleeskuikens per bedrijf					29.900	30.500	36.000	31.600
Totale mestafzetkosten (x 1.000 euro)	12	25	30	21	14	15	12	14
Prijs per ton dierlijke mest (euro excl. btw)	9,00	15,60	14,30	12,80	25,20	18,60	12,60	19,80
Afvoer van dierlijke mest (ton)	1.367	1.598	2.118	1.629	556	820	937	745
Totale kosten per bedrijf (x 1.000 euro)	362	524	758	516	599	804	1.169	810
Inkomen uit bedrijf (x 1.000 euro)	25	9	35	21	27	64	3	36
Mestafzetkosten in % van totale kosten	3,3	4,8	4,0	4,1	2,3	1,8	1,0	1,7

Bron: Bedrijveninformatienet.

***) totaal van leghennen- en vleeskuikenbedrijven**

Lagere mestkosten op pluimveebedrijven

In de jaren 2001-2005 betaalden de pluimveebedrijven gemiddeld 14.000 euro per bedrijf voor de afvoer van pluimveemest (tabel 1), waarna ze zijn gedaald naar 9.000 euro per bedrijf in 2013. Ook het aandeel in de totale kosten is gedaald: van 3% in 2001 naar minder dan 1% in 2013.

Grote spreiding in mestkosten op varkensbedrijven

Hierboven zijn gemiddelde kosten per varkensbedrijf en pluimveebedrijf gegeven. Er zijn grote verschillen in betaalde mestkosten per bedrijf. Een kwart van de varkensbedrijven betaalde in 2013 gemiddeld 4.000 euro terwijl bedrijven in het hoogste kwartiel bijna 80.000 euro per bedrijf betaalden (tabel 2). Dat verschil wordt veroorzaakt door het grotere mestoverschot dat ook tegen hogere prijzen per ton moet worden afgevoerd. De bedrijven in het hoogste kwartiel hebben ruim tweemaal zoveel zeugen en vleesvarkens als gemiddeld. Datzelfde geldt voor de totale bedrijfskosten en inkomens per bedrijf. Gemiddeld is het aandeel van de mestkosten in de totale kosten 3,7%, maar dit loopt uiteen van 1,7% in de laagste groep tot 4,2% in de hoogste groep.

Bij pluimveebedrijven zijn de verschillen in mestkosten veel kleiner. De 25% bedrijven met de laagste mestkosten betaalde in 2013 gemiddeld slechts 1.000 euro voor de afvoer van pluimveemest en de 25% bedrijven met de hoogste mestkosten betaalde daarvoor gemiddeld 20.000 euro. In de eerste groep zitten relatief veel leghennenbedrijven, waarvan een aantal bedrijven helemaal geen kosten voor mestafvoer heeft omdat Belgische composteerders de pluimveemest in Zuid-Nederland gratis komen ophalen. Vleeskuikens zitten vooral in het kwartiel met de hoogste mestkosten. Gemiddeld is het aandeel van de mestkosten in de totale kosten 0,7%; dit varieert van 0,1% in het laagste kwartiel tot bijna 1% in het hoogste kwartiel.

Tabel 2. Spreiding in betaalde mestkosten op varkens- en pluimveebedrijven in 2013*)

	Varkensbedrijven			Pluimveebedrijven		
	laagste 25%	hoogste 25%	Totaal	laagste 25%	hoogste 25%	Totaal
Aantal bedrijven	890	950	3.650	290	280	1.120
Aantal zeugen per bedrijf	35	570	255			
Aantal vleesvarkens per bedrijf	470	3.250	1.470			
Aantal leghennen per bedrijf				34.700	38.900	30.500
Aantal vleeskuikens per bedrijf				9.100	86.500	37.400
Totale mestafzetkosten (x 1.000 euro)	4	78	31	1	20	9
Prijs per ton dierlijke mest (euro excl. btw)	8,70	15,20	13,60	2,00	11,50	9,10
Afvoer van dierlijke mest (ton)	485	5.101	2.301	568	1.767	963
Totale kosten per bedrijf (x 1.000 euro)	243	1.855	839	945	2.153	1.267
Inkomen uit bedrijf (x 1.000 euro)	12	100	49	-18	-43	-39
Mestafzetkosten in % van totale kosten	1,7	4,2	3,7	0,1	0,9	0,7

Bron: Bedrijveninformatienet.

***) voorlopig**

Conclusies

De hogere kosten van de mestafzet op de varkensbedrijven kunnen worden gezien als een onderdeel van de normale bedrijfsvoering, zeker als die het gevolg zijn van schaalvergroting. De toename wordt echter mede veroorzaakt door de stijging van de mestafzetprijzen. Het aandeel van mestkosten in de totale bedrijfskosten is daardoor tussen 2005 en 2013 bijna 1% gestegen. Dat komt overeen met circa 8.000 euro per varkensbedrijf, ofwel een kwart van het gemiddelde inkomen per varkensbedrijf voor aftrek van de mestkosten.

Op pluimveebedrijven is het aandeel van mestkosten gedaald van 3% in 2001 naar 0,7% in 2013. De marges in de pluimveesector zijn erg smal, zodat veranderingen in de mestkosten een substantieel effect kunnen hebben op het inkomen. In normale jaren bedraagt het aandeel van de betaalde mestkosten circa 20% van het gemiddelde inkomen voor aftrek van de mestkosten. Het voordeel van de gedaalde mestkosten is echter meer dan teniet gedaan door de verlaagde opbrengsten, die tot de huidige malaise in de legsector hebben geleid.

Contact

LEI Wageningen UR
Postbus 29703
2502 LS Den Haag
www.wageningenUR.nl/lei

Huib Silvis
Projectleider
T +31 (0)70 335 81 68
E huib.silvis@wur.nl

Arjan Wisman
Onderzoeker
T +31 (0)70 3354 83 52
E arjan.wisman@wur.nl

Lei.library.nl
14-127a